

4. Полный курс уголовного права [Текст] : в 5 т. / под ред. А. И. Коробеева. – Т. 1 : Преступление и наказание. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2008. – 1133 с.

5. Михалко І. С. Забезпечення принципу раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки засуджених : монографія / І. С. Михалко. – Х. : Право, 2013. – 200 с.

Житний О. О., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

ФЕНОМЕН МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВИМІРУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ, ГАЛУЗЕВІ ТА КРИМІНАЛЬНО- ПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ)

Логіка сучасних світових інтеграційних процесів така, що в глобалізованому політико-економічному, культурному й правовому просторі жодна держава (за деякими прикрими винятками) не може ігнорувати колективні рішення, які продукуються авторитетними спільнотами суб'єктів міжнародного права. Кримінальне право України як складова національної правової системи, розвиваючись згідно із загальними закономірностями й тенденціями її генезису, також не може уникати впливів з боку міжнародно-правової системи, взаємодії з нею як із елементом зовнішнього середовища.

Розвиток в Україні держави й права на тлі ускладнення міждержавних комунікацій помітно збільшує кількість чинників, що зумовили потребу в координації національного кримінального права із приписами міжнародно-правових актів. На сучасному етапі існування кримінального права України сформувався феномен його міжнародно-правового виміру – сукупної системно-структурної й функціональної характеристики, яка визначається взаємодією цієї галузі із міжнародною нормативною системою, залежністю її розвитку від світових і регіональних процесів економічної, політичної й

культурної інтеграції. Ця його характеристика охоплює низку взаємопов'язаних теоретичних, методологічних і практично-прикладних проблем розвитку вітчизняного кримінального права й законодавства про кримінальну відповідальність, основними з яких є вплив міжнародної правової системи на кримінальне право України як на елемент національної правової системи, зв'язки цієї галузі та міжнародного права, застосування міжнародно-правових норм у внутрішньодержавних механізмах кримінально-правової охорони й кримінально-правового регулювання, способи відображення в законодавстві України про кримінальну відповідальність положень чинних міжнародних договорів держави.

Детермінація міжнародно-правового виміру кримінального права поліфакторна. Звернемо увагу на деякі з обставин, які її визначають. Перш за все слід вказати загальноправові чинники. Так, в конституційних актах нашої держави проголошено пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права й зобов'язалась вважати частиною національного законодавства чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана парламентом. Отже, ці акти повинні (за загальним правилом) визнаватись частиною законодавства України про кримінальну відповідальність. Як наслідок в сфері кримінально-правових відносин в державі, поряд з нормами кримінального права, створеними національним законодавцем, можуть застосовуватись положення міжнародних угод.

Далі доцільно назвати галузеві (власне, кримінально-правові) фактори. По-перше, це концептуальні положення чинного Кримінального кодексу України: покладення в його основу загальноновизнаних принципів й норм міжнародного права. По-друге, це можливість сприйняття вітчизняним законодавцем створених за межами правової системи України (у т. ч. й розроблених міжнародними організаціями) засобів, спрямованих на протидію злочинності й окремих її проявам. За умови виваженого й науково обґрунтованого підходу до їх імплементації (а щодо найбільш досконалих рішень – рецепції) це сприяє розвитку вітчизняного кримінального законодавства й підвищенню результативності його застосування. По-третє, конструктивне використання результатів аналітичної роботи

міжнародних об'єднань чи організацій, яка здійснюється в сфері вивчення проблем злочинності та протидії їй, дозволяє прогнозувати появу на території держави нових, поки що не врахованих вітчизняним законодавцем форм суспільно небезпечної поведінки, своєчасно модернізувавши кримінальне законодавство. Як відомо, нерідко в міжнародних документах певні форми девіантної поведінки ідентифікуються як загрози важливим суспільним відносинам раніше, ніж потребу захисту від них усвідомить і визнає законодавчий орган держави (ілюстрацією цього може бути досвід криміналізації в Україні торгівлі людьми). По-четверте, міжнародно-правові документи можуть бути використані при встановленні чи інтерпретації змісту певних кримінально-правових термінів й понять (наприклад, для з'ясування змісту норм ч. 3 ст. 2, ч. 2 ст. 7 КК, які в доктрині визнаються формальним відображенням принципу справедливості кримінального права, слід звертатись до документів, які утворюють міжнародний стандарт прав людини), при характеристиці окремих кримінально-правових інститутів, ознак конкретних злочинів.

Детермінантами міжнародно-правового виміру кримінального права України є й кримінально-політичні фактори, адже розвиток правової системи держави нерозривно пов'язаний із політикою, яку вона проводить. Напрямки цієї політики впливають і на зміст положень окремих галузей національного права. Із часу набуття нашою державою незалежності для неї почався новий етап розвитку, пов'язаного із побудовою державності, утвердження на світовій арені як повноцінного та повноправного суб'єкта міжнародних відносин. Одна зі сфер такої діяльності держави – співробітництво у боротьбі зі злочинністю, підтримання базових принципів захисту міжнародного правопорядку. У цьому взаємодію Української держави з іншими суб'єктами міжнародних відносин забезпечує розгалужений комплекс матеріально-правових, процесуальних та організаційних встановлень. У внутрішньому (національному) праві важливу роль у забезпеченні функціонування цієї сфери міжнародної діяльності виконує кримінальне право як галузь, історично зумовлений предмет якої – відносини, породжені злочинами та застосуванням засобів реагування на їх вчинення.